

MNB: Magyarország versenyképességének javítására van szükség

Bár a versenyképesség javításának makrogazdasági alapjai létrejöttek, a vállalatok viszonylag alacsony termelékenysége miatt Magyarország továbbra is versenyképességi hátrányban van a régió országaihoz képest – állapítja meg a Magyar Nemzeti Bank 2017-es Versenyképességi jelentése. Hazánkban az átlagos vállalkozási kedv az uniós átlag felett alakul, azonban a kis- és középvállalatok hozzáadott értéke és K+F beruházásai jelentősen elmaradnak a nagyobb, gyakran multinacionális háttérrel rendelkező vállalatoktól. Emellett a megfelelő képzettségű munkaerő, a piacképes oktatás hiányosságai és az állami bürokrácia is nehézséget jelentenek a kkv-szektor számára.

A Magyar Nemzeti Bank [Versenyképességi jelentése](#) több dimenzióban vizsgálja az ország versenyképességének alakulását. Ezek a dimenziók például a makrogazdasági környezet, a munkaerőpiac, az állami szféra versenyképessége, a bankrendszer, oktatás és egészségügy versenyképessége, valamint a számunkra kiemelten fontos vállalati versenyképesség és a kutatás, fejlesztés és innováció alakulása a köz- és magánszférában egyaránt.

A jelentés szerint az elmúlt években Magyarországon kialakultak a versenyképesség javításához szükséges erős makrogazdasági alapok, mint az államháztartás stabilitása, a vállalati hitelezési aktivitás növekedése, a reálbérek és ezzel párhuzamosan a háztartások megtakarításainak növekedése vagy a K+F ráfordítások fokozatos növekedése. A visegrádi régió országaival szemben azonban továbbra is Magyarország versenyképességi hátránya figyelhető meg, amely tükröződik a

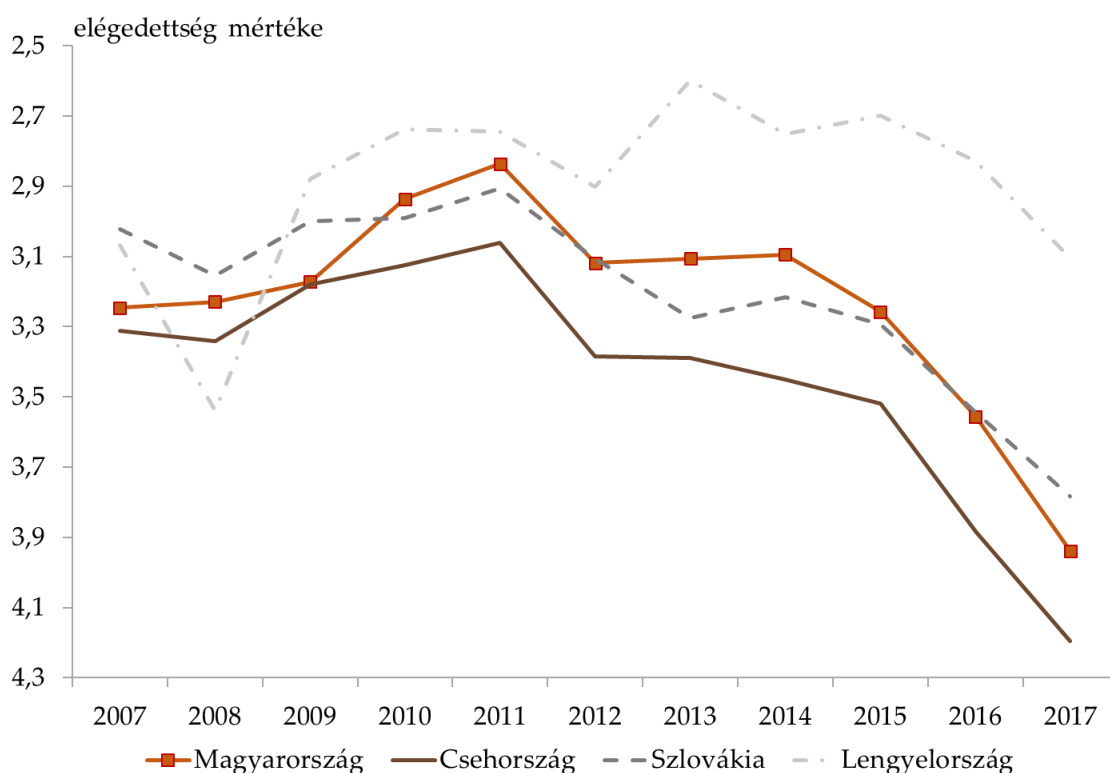
vállalatok, főként a kis- és középvállalkozások alacsony termelékenységében is.

A munka termelékenysége a kis- és középvállalati szektorban a környező országok szintjéhez hasonlóan alakul, ugyanakkor jelentősen elmarad az uniós átlagtól. Magyarországon a mikrovállalkozások jellemzően 20 ezer euró/fő, a kisvállalkozások 30-35 ezer euró/fő, a középvállalkozások körülbelül 40 ezer euró/fő termelékenységet mutatnak fel. Ezek az összegek a nagyvállalatok teljesítményét 100%-nak tekintve a mikrovállalkozások esetén 30, a kisvállalkozások között 50, a középvállalkozások szempontjából pedig 70%-ot jelentenek, ami azt mutatja, hogy a nagyobb cégektől még a középvállalkozások termelékenysége is jelentősen elmarad. Az MNB jelentése emiatt a kisebb vállalkozások és a nagyvállalatok termelékenységi különbségének csökkentését és a bérek további emelését a versenyképesség növelése szempontjából az egyik legfontosabb feltételnek tartja.

A termelékenység elmaradásában nagy szerepet játszik a szakképzett munkaerő hiánya is, amelyet a Német-Magyar Kereskedelmi és Iparkamara éves konjunktúra-jelentése úgy mutat be, hogy a megkérdezett vállalatvezetők 1-től 5-ig terjedő skálán értékelik, hogy mennyire elégedettek a munkaerő-kínálatban a szakképzett munkaerő rendelkezésre állásával. A skálán az 1-es érték jelenti, hogy nagyon elégedett vele, az 5 pedig a nagyon elégedetlen kategória mutatószáma. A felmérés alapján a visegrádi országokban 2014-től kezdve folyamatosan romlik a szakképzett munkaerő elérhetősége, ami jelentős kihívást jelent az országok számára.

Hazánkban a betöltetlen álláshelyek száma a 2007-es értékhez képest 65%-kal nőtt, a munkaerőpiac feszessége pedig 39%-kal lett magasabb. Ahhoz, hogy a vállalatok által termelt hozzáadott-érték növekedni tudjon, fontos lenne olyan modellt bevezetni, amely nem az alacsony munkaerőköltségre helyezi a hangsúlyt, hanem a termelékenységet helyezi előtérbe. A jelentés emellett kiemeli, hogy a szakképzett munkaerő biztosítása érdekében az oktatás területén a korábbinál gyorsabban változó munkaerőpiacra és technikai fejlődésre kell felkészíteni a tanulókat. A munkaerő rendelkezésre állását szemlélteti az 1. ábra.

1.ábra: Szakképzett munkaerő rendelkezésre állása

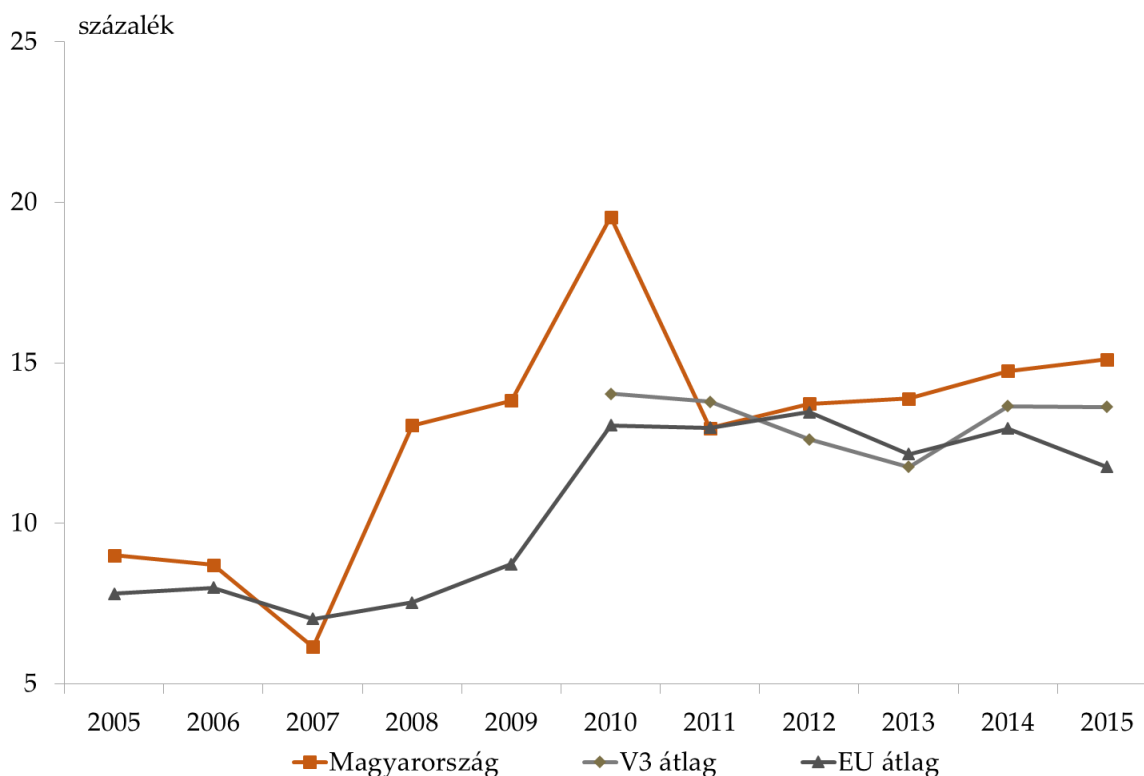
Forrás: MNB

A 2017-es versenyképességi jelentés alapján a vállalat alapítási szándék, ami a jegybank szerint a gazdasági növekedés egyik fő hajtóereje lehet, az EU-átlag fölött alakul hazánkban. 2005 és 2015 között a vállalat alapításra vonatkozó százalékos arány majdnem megduplázódott. Míg 2005-ben a lakosság 9%-a gondolkodott vállalat alapításban, addig 2015-ben már 15%-ra emelkedett a vállalkozási kedv. Ugyanez az érték az EU átlagát tekintve 8-ról 12%-ra emelkedett ebben az időszakban, míg a visegrádi országokban átlagosan 14% körül volt. A környező országok közül kiemelkedik Lengyelország, ahol átlagosan 20-23% körül alakul a vállalkozás alapításon gondolkodók aránya, míg Szlovákiában ez az arány 2010

óta csökken, jelenleg 8% körül alakul. A vállalkozási kedv arányának változását mutatja be az 2. ábra.

A jelentés ugyanakkor felhívja rá a figyelmet, hogy a vállalat alapítási hajlandóságot és a vállalati versenyképességet tovább növelhetné a bürokrácia csökkentése, mivel a vállalkozások adminisztrációval töltött ideje a régióban jelenleg Magyarországon a legmagasabb. A jegybank szerint az állami bürokrácia csökkentése és a közigazgatási eljárások digitalizálása jelentősen egyszerűsíthetné a vállalkozások mindennapi működését. Emellett a termelékenység növeléséhez az állam elsősorban támogató üzleti és szabályozói környezet kialakításával járulhat hozzá.

2. ábra: A vállalkozás alapítási szándék alakulása

Forrás: MNB

Az ország versenyképességi lemaradását súlyosbítja, hogy a Herfindahl-mutatóval mért exportkoncentráció magas, 0,35-0,4 közötti értéket mutat hazánkban, míg a fejlett országokban ez a mutató jellemzően 0,25-0,3 közötti. Ezzel az indexszel kapcsolatban az alacsonyabb érték azt mutatja, hogy az ország exportja jobban diverzifikált az egyes iparágak és vállalati méretek között. Az ipari koncentrációval kapcsolatban azonban elmondhatjuk, hogy az utóbbi években mért 0,12-0,14 közötti érték arra utal, hogy az ország ipara kellően heterogén, több lábbon áll, vagyis nincs olyan ágazata a gazdaságnak, ami jelentősen dominálná az ipari termelést. Azonban azt fontos leszögeznünk, hogy ez az érték is meghaladja az EU-átlagot, ami az utóbbi években 0,08 körül alakult.

Újabb versenyképességet rontó tényező, hogy a K+F+I kiadások fokozatos növekedése ellenére hazánk továbbra is elmarad az uniós átlagtól az ilyen típusú ráfordítások terén. 2005 óta az EU teljes területén emelkedtek a kutatásra, fejlesztésre és innovációra fordított kiadások, jelenleg az EU átlagosan a GDP 2%-a körüli értéket fordít erre a területre, míg hazánkban GDP-arányosan körülbelül 1,3%-nyi a kutatás-fejlesztésre fordított összeg.

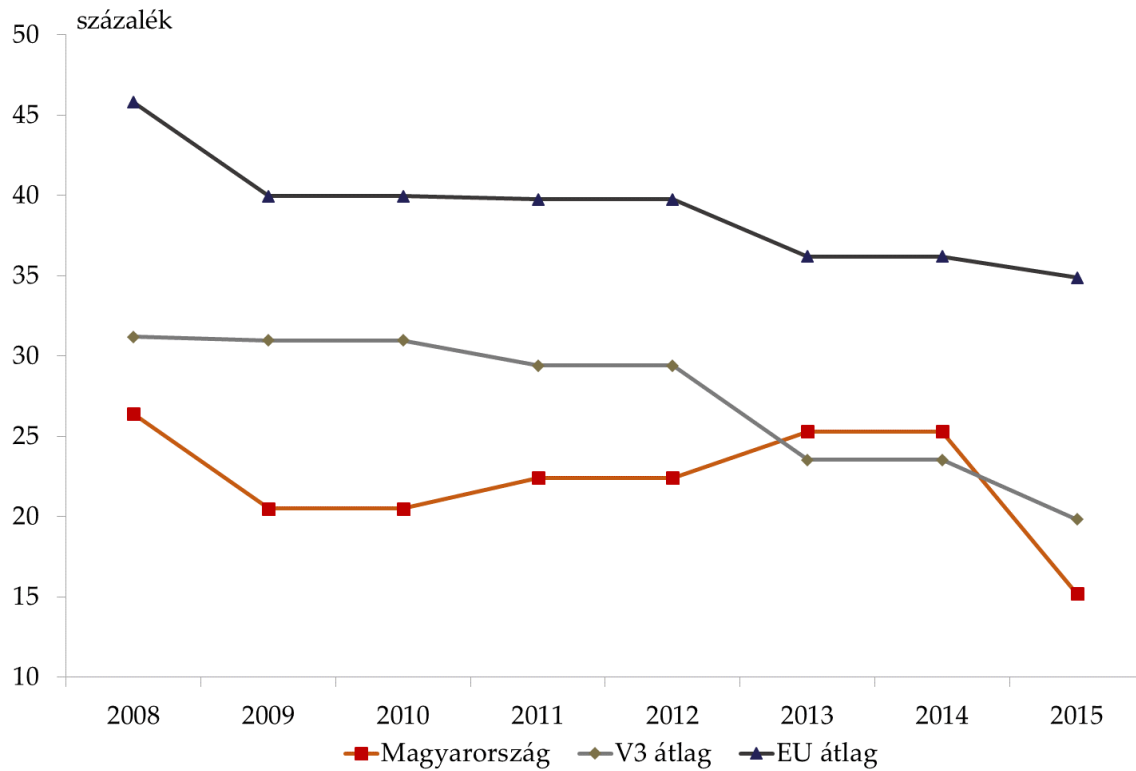
Az új szabadalmak tekintetében Európán belül Luxemburg a listavezető több, mint 250 darab/millió fő értékkel. Hazánk ebben a rangsorban a 17. körülbelül 40 darab/millió fővel, az uniós átlag pedig 100 darab/millió fő. Ugyanígy elmarad a kutatás-fejlesztési szektorban dolgozók aránya az uniós átlagtól. Míg az EU összességében átlagosan az összes foglalkoztatott 1,3%-a dolgozik a K+F szektorban, addig hazánkban a 2013-as 1%-os

csúcsertékről 2015-re 0,9% alá csökkent az itt dolgozók aránya.

Emellett csökkenést mutat a kis- és középvállalkozásokon belül a szervezeti- vagy marketing-innovációt folytató vállalatok aránya is. Míg 2012 és 2014 között emelkedett az innovációs technikát használó cégek aránya 20-ról 25%-ra, addig 2014-ről 2015-re ez az arány 15%-ra csökkent. Ezekkel az értékekkel pedig jelentősen elmarad az EU átlagától, ami jellemzően 35 és 40% között alakul.

A kis- és középvállalatok innovációs arányának változását mutatja a 3. ábra.

3. ábra: Szervezeti és marketing innovációt folytató kis- és középvállalkozások aránya

Forrás: MNB

Iskolázottság és előítéletesség

Az iskolázottság számos egyéni és társadalmi előnnyel jár, melyek közül a kutatásokban a munkaerőpiaci hasznok (magasabb foglalkoztatottság és magasabb bérek) a leghangsúlyosabbak. A képzettség szintje ugyanakkor a munkapiaci és bérelőnyök mellett összefüggést mutat a várható élettartammal, az egyéni egészségi állapottal, az elégedettséggel, a társas kapcsolatok minőségével, a társadalmi és intézményi bizalommal, a politikai részvétellel (OECD, 2016), társadalmi szinten pedig hozzájárul a gazdasági fejlődéshez, a hatékonyabb újraelosztáshoz és a társadalmi struktúrák stabilitásához (Vila, 2000). Az alábbi rövid elemzés az iskolázottság és az egyéni előítéletesség kapcsolatát vizsgálja.

Az iskolázottság számos egyéni és társadalmi előnye közül a munkaerőpiaci előnyök mellett a szociológiai kutatások általános megállapítása, hogy a magasabb iskolai végzettség általában magasabb más csoportok iránti toleranciával és alacsonyabb mértékű előítéletességgel jár együtt. Egy csoport vagy csoport tagjával szembeni előítéletesség alapja egy olyan ellenérzés, amely valamilyen nehezen megingatható, adott esetben hibás általánosításra épül.¹ Az előítéletesség gyakran diszkriminatív viselkedéshez vezet², és végső soron a diszkriminálóra is negatívan hathat. Így például a munkaerőpiaci diszkrimináció mellett, hogy lenyomja a

hátrányosan kezelt csoport béreit, ahhoz vezet, hogy a diszkrimináló csak magasabb bérért dolgozó munkavállalókat foglalkoztat, ugyanazt a termelékenységi szintet a lehetségesnél magasabb költségekkel éri el, így versenyhátrányba kerül a diszkriminációt nem alkalmazó munkáltatókkal szemben.³ Az előítéletesség tehát közvetett módon gazdasági hátrányokkal is járhat.

Az oktatás lehetséges előítéletességet csökkentő hatását először az Egyesült Államokban, a feketék szegregációjával kapcsolatos attitűdök liberalizálódása kapcsán írták le,⁴ megállapítva, hogy az újonnan felnövő generációk az oktatás változásának hatására már nem a faji megkülönböztetést elfogadva szocializálódnak, így elfogadóbbak és kevésbé előítéletesek lesznek a feketékkel

¹ Allport, G. W. (1954). *The Nature of Prejudice*. New York: Addison.

² Burawoy, M. (1976). The functions and reproduction of migrant labor: comparative material from Southern Africa and the United States. *American Journal of Sociology*, 81(5), 1050-1087.

Evans, M. D. R., & Kelley, J. (1991). Prejudice, discrimination, and the labor market: Attainments of immigrants in Australia. *American Journal of Sociology*, 97(3), 721-759.

Lewin-Epstein, N., & Semyonov, M. (1993). *The Arab minority in Israel's economy: Patterns of ethnic inequality*. Westview Pr.

³ Becker, G. S. (1957). *The economics of discrimination*. University of Chicago Press.

⁴ Hyman, H. H., & Sheatsley, P. B. (1956). Attitudes toward desegregation. *Scientific American*, 195(6), 35-39.

Tumin, M., Barton, P., & Burrus, B. (1958). Education, prejudice and discrimination: A study in readiness for desegregation. *American Sociological Review*, 23(1), 41-49.

szemben. Az előítéletesség csökkenése és az iskolázottság közötti kapcsolatot ugyanakkor a későbbi kutatások nem csak az etnikai alapú előítéletesség, de más kisebbségi csoportokkal, például a vallási kisebbségekkel⁵ vagy a hajléktalanokkal⁶ szembeni előítéletesség kapcsán is kimutatták, azaz az iskolázottság általánosságban képes lehet az előítéletekhez kapcsolódó negatív attitűdök csökkentésére.

Az előítéletességet jelezheti, ha az egyén a külső csoportokkal szemben érzett ellenérzések miatt kedvezőbbnek tartja, ha a saját csoportja valamilyen szempontból homogén marad, például jobbnak gondolja, ha országában mindenki ugyanahhoz a kultúrához tartozik, ugyanazt a nyelvet beszéli, ugyanazokat a szokásokat és hagyományokat követi. A European Social Survey 2014-es kutatása Magyarországgal együtt 21 országban vizsgálta, hogy az emberek mennyire értenek egyet ezzel az állítással. Az összes vizsgált országra és Magyarországra vonatkozóan is elmondható, hogy az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők általában jobbnak tartják, ha egy országban mindenki ugyanazokat a szokásokat és hagyományokat követi, mint a magasabb végzettségűek (lásd 1 és 2. ábra). Magyarországon az így gondolkodók aránya minden végzettségi szint esetében meghaladja az európai átlagot, ugyanakkor elmondható, hogy az egyes végzettségi szintek közötti

különbségek hasonlóan alakulnak, mint a többi országban.

Az iskolázottság előítéletességet csökkentő hatása számos módon megnyilvánulhat. Általánosan elfogadott magyarázat, hogy az oktatás a tudás és a háttérismeretek nyújtásán keresztül csökkenti az egyének előítéletességét, mivel a hamis sztereotípiák és „az ismeretlentől való félelem” tényezőjét is mérsékli. A magasabb végzettséget és az alacsonyabb szintű előítéletességet számos szerző kognitív okokkal magyarázza.⁷ Ezen elmélet szerint az iskolázottság a kognitív képességek növekedésével jár: az iskolázottabbak nyitottabbak az ismeretlen dolgokra, alkalmazkodóbbak ezekkel szemben, jobban átlátják az összefüggéseket, többet tudnak a világról és összetettebb a világképük. Ebből adódóan a magasabb iskolázottság egyrészt a csoportok közötti különbségek jobb megértésével és az előítéletes gondolkodás felismerésével, másrészt a sematikus gondolkodás és a leegyszerűsítő sztereotípiák elutasításával jár együtt.

Az oktatás emellett szocializáló hatással is bír, mivel az iskola a társadalomban elfogadott normákat, értékeket és viselkedési mintákat is közvetíti a tanulók felé, a magasabban iskolázottak pedig az oktatásban eltöltött hosszabb időnek köszönhetően jobban kitettek ennek a szocializációs hatásnak. A

⁵ Quinley, H. E., & Glock, C. Y. (1979). *Anti-semitism in America*. Transaction Publishers.

⁶ Phelan, J., Link, B. G., Stueve, A., & Moore, R. E. (1995). Education, social liberalism, and economic conservatism: Attitudes toward homeless people. *American Sociological Review*, 126-140.

⁷ Bobo, L., & Licari, F. C. (1989). Education and political tolerance: Testing the effects of cognitive sophistication and target group affect. *Public Opinion Quarterly*, 53(3), 285-308.

Nie, N. H., Junn, J., & Stehlik-Barry, K. (1996). *Education and democratic citizenship in America*. University of Chicago Press.

demokratikus értékek közvetítése az oktatáson keresztül így azt is jelenti, hogy az előítéletesség kevésbé elfogadható társadalmi viselkedésnek tűnik.⁸

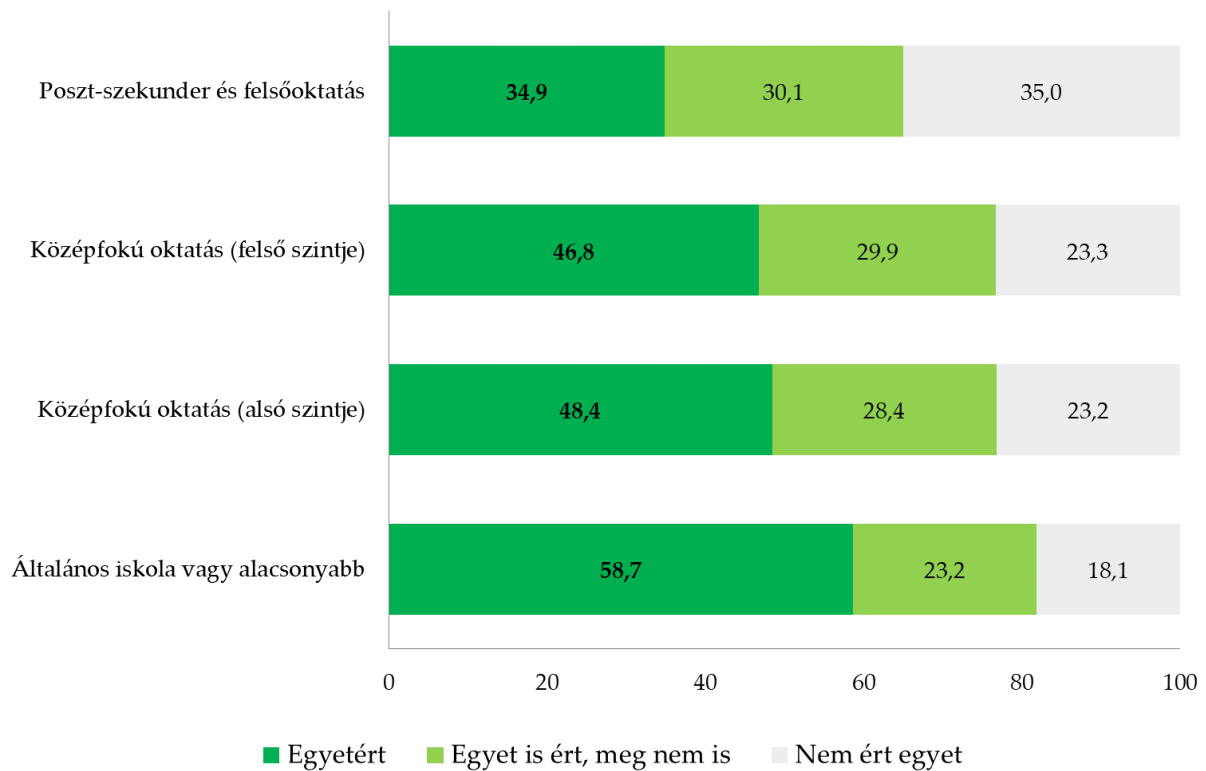
Az iskolázottság előítéletességre gyakorolt hatása közvetetten is megjelenhet: a magasabb iskolázottság gyakran magasabb társadalmi státuszt is jelent, a magasabb társadalmi státuszban lévők pedig jellemzően kevésbé előítéletesek, mint az alacsonyabb társadalmi státuszúak. A jobb társadalmi helyzetben lévők kisebb mértékű előítéletességét gyakran azzal magyarázzák, hogy a társadalom ezen rétege kevésbé érzi fenyegetve magát a kisebbségi csoportok által.⁹ Mivel a kisebbségi csoportok – különösen az etnikai kisebbségekhez tartozók – jellemzően szintén alacsonyabb társadalmi státuszúak, valószínűbb, hogy az alacsonyabb végzettségűekkel versengenek olyan potenciálisan szűkös erőforrásokért, mint a munka vagy az állami transzferek, így a magasabb végzettségűek ebben kevésbé érzik érintettnek magukat.

⁸ Hainmueller, J., & Hiscox, M. (2007). Educated Preferences: Explaining Attitudes Toward Immigration in Europe. *International Organization*, 61(2), 399-442.

⁹ Hello, E., Scheepers, P., & Gijsberts, M. (2002). Education and ethnic prejudice in Europe: explanations for cross-national variances in the educational effect on ethnic prejudice. *Scandinavian journal of educational research*, 46(1), 5-24.

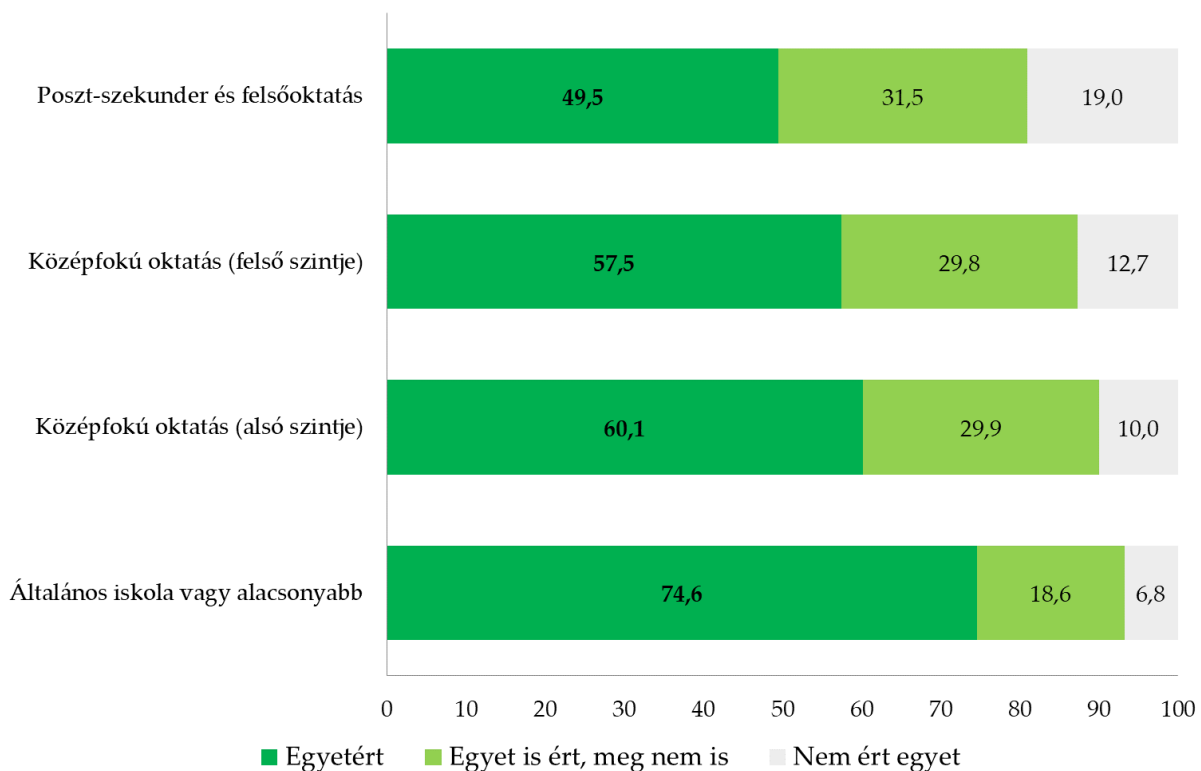
GHT 2018. január

1. ábra: Mennyire ért egyet: „jobb egy országnak, ha majdnem mindenki ugyanazokat a szokásokat és hagyományokat követi”? kérdésre adott válaszok megoszlása a legmagasabb végzettség szerint az ESS 2014-es adatfelvételben részt vevő országokban (%)

Forrás: ESS Round 7 (2014), GVI

2. ábra: Mennyire ért egyet: „jobb egy országnak, ha majdnem mindenki ugyanazokat a szokásokat és hagyományokat követi”? kérdésre adott válaszok megoszlása a legmagasabb végzettség szerint Magyarországon (%)

Forrás: ESS Round 7 (2014), GVI

Nemzetközi tendenciák

A termelési, fogyasztási és foglalkoztatási helyzet alakulása egyes, nemzetközileg fontos gazdaságokban, összehasonlítva a szakértői várakozásokkal és a megelőző időszakokkal

		Vonatkozási időszak	Tényadat	Várakozások	Előző időszak
	Munkanélküliségi ráta	(Jan)	5,4%	5,5%	5,5%
Németország	Feldolgozóipari beszerzési menedzserindex	(Jan)	61,1	61,2	61,2
	IFO üzleti bizalmi index ¹	(Jan)	117,6	109,4	117,2
Franciaország	INSEE üzleti bizalmi index ²	(Jan)	110		112
	Munkanélküliségi ráta	(Jan)	4,1%	4,1%	4,1%
USA	CB fogyasztói bizalmi index	(Jan)	125,4	123,1	123,1
	Feldolgozóipari beszerzési menedzserindex	(Jan)	55,5	55,5	55,5
Kína	Feldolgozóipari beszerzési menedzserindex	(Jan)	51,3	51,5	51,6

¹ <https://www.cesifo-group.de/ifoHome/facts/Survey-Results/Business-Climate/>

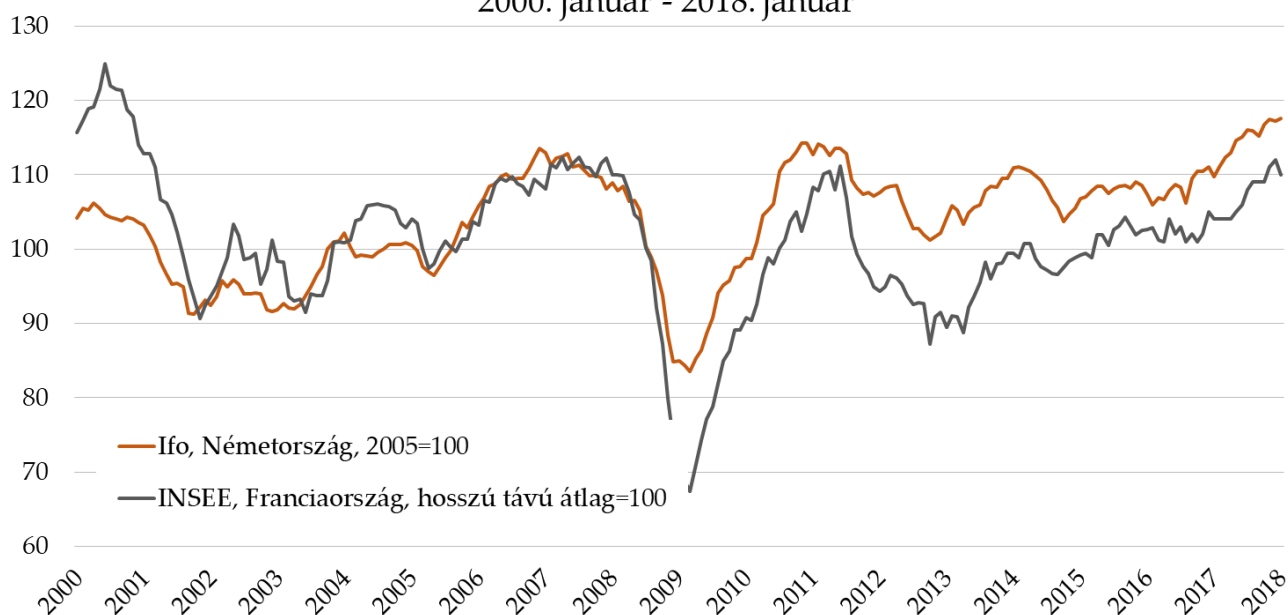
² <http://www.insee.fr/en/themes/indicateur.asp?id=105>

A többi adat forrása: <http://worldeconomiccalendar.com>

A német gazdaság helyzete tovább javult januárban. A munkanélküliek aránya tovább csökkent, és alacsonyabb volt a várakozásoknál. A feldolgozóipari beszerzési menedzserindex (PMI) értéke némileg romlott az előző hónaphoz, illetve a várakozásokhoz viszonyítva. Az IFO üzleti bizalmi index értéke a decemberben tapasztalt kisebb visszaesés után újra rekordmagas értéket ért el januárban. A franciaországi INSEE üzleti bizalmi indexe az előző hónapokban mért szinthez képest alacsonyabb volt. Az Egyesült Államokban a CB fogyasztói bizalmi index értéke nőtt az előző hónaphoz viszonyítva. A feldolgozóipari beszerzési menedzserindex az elmúlt hónapokban mért szinten stagnál. A munkanélküliek aránya szintén nem változott az előző hónaphoz viszonyítva. A kínai beszerzési index egy hosszabb növekedési időszak után januárban enyhe csökkenést mutat.

Üzleti bizalmi indexek alakulása hosszú távon

Az üzleti bizalom megítélése Németországban és Franciaországban, az Ifo és az INSEE vállalati konjunktúra-felmérései alapján,
2000. január - 2018. január

Forrás: www.cesifo.de, www.insee.fr

Kapcsolat

Cím: MKIK GVI

1034 Budapest, Bécsi út 120.

Tel: 235-05-84

Fax: 235-07-13

e-mail: gvi@gvi.hu

Internet: <http://www.gvi.hu>

Készítette:

Nábelek Fruzsina, elemző, MKIK GVI

Kovács-Szamosi Rita, gyakornok, MKIK GVI

Kompaktor Emília

Kutatásvezető:

Makó Ágnes

ügyvezető, MKIK GVI

Publikáció esetén kérjük, hogy elemzésünkre az alábbiak szerint hivatkozzon:

MKIK GVI: Gazdasági Havi Tájékoztató,

2018. január, Budapest,

2017-02-13